

Introducció geogràfica

La comarca de la Llitera, a l'extrem oriental de la província d'Osca, limita amb les comarques aragoneses de la Ribagorça, Somontano de Barbastro, Cinca Medio i Baix Cinca i, per la seva part oriental, amb les catalanes de la Noguera i el Segrià, ambdues a la província de Lleida, essent per tant un territori que comparteix geogràficament les característiques comunes d'aquestes comarques, prepirinenques les de més al nord i de la depressió de l'Ebre les altres. Presenta, doncs, uns relleus bastant accidentats a la part septentrional que es corresponen amb els materials calcaris mesozoics i de l'eocè inferior perforats en alguns punts per les ofites del triàsic. Aquests relleus corresponen als darrers plegaments pirinencs que formen les anomenades Serres Exteriors, amb elevacions a la comarca com els cims de Buñero, la serra d'Ardós, Berguelli, Sant Quilis, Volterol, Volteria, la serra del Solà, Sant Salvador de Montpedró i Monderes. Al sud d'aquestes elevacions, s'estenen els dipòsits terciaris de la depressió de l'Ebre sedimentats durant l'oligocè i el miocè, amb relleus plans tabulars a la part més baixa i un plegament (anticlinal de Barbastre) conseqüència del desplaçament cap al sud dels mantells de Gavarnie i de les Nogueres on, al seu nucli, afloren els guixos subjacents flanquejats per estrats de gresos i margues, molt inclinats a la seva part meridional. Hidrogràficament, la Llitera és tributària de la Noguera Ribagorçana a

la seva part nord-oriental i del Cinca a la resta, a través del riuet Sosa i de la Clamor Salada; el Sosa recull les aigües de la part nord-occidental i la Clamor Salada les de la resta de la comarca, la zona més planera, en la qual una intensa activitat al·luvial durant el quaternari va dipositar al seu damunt un complex sistema de terrasses i glacis.

La Llitera és una zona de pas i transició de la muntanya al pla, a través dels corredors formats pels rius Cinca a l'oest i la Noguera Ribagorçana a l'est, i dels antics camins ramaders que posen en contacte les terres de la Ribera del Cinca i la Llitera amb les pastures pirinenques de Castanesa (Osca) i la Vall d'Aran (Lleida), però també és territori de pas de les planes de Lleida vers els somontans d'Osca, com ho testifica l'antiga via romana que enllaçava Lleida amb Osca, i que correspon a les vies 1 i 32 de l'Itinerari d'Antoní, que en aquest tram coincidien en un traçat comú.

És damunt de la formació anticlinal de Barbastre, que domina les terres més planeres, i també en aquestes darreres on trobem la major part dels assentaments prehistòrics que ens han proporcionat els elements metal·lúrgics i de fosa que s'estudien, tot i que els conjunts de peces més importants han aparegut a les cavitats de les Serres Exteriors: cova del Moro d'Alins i avenc de Monderes (fig. 1).

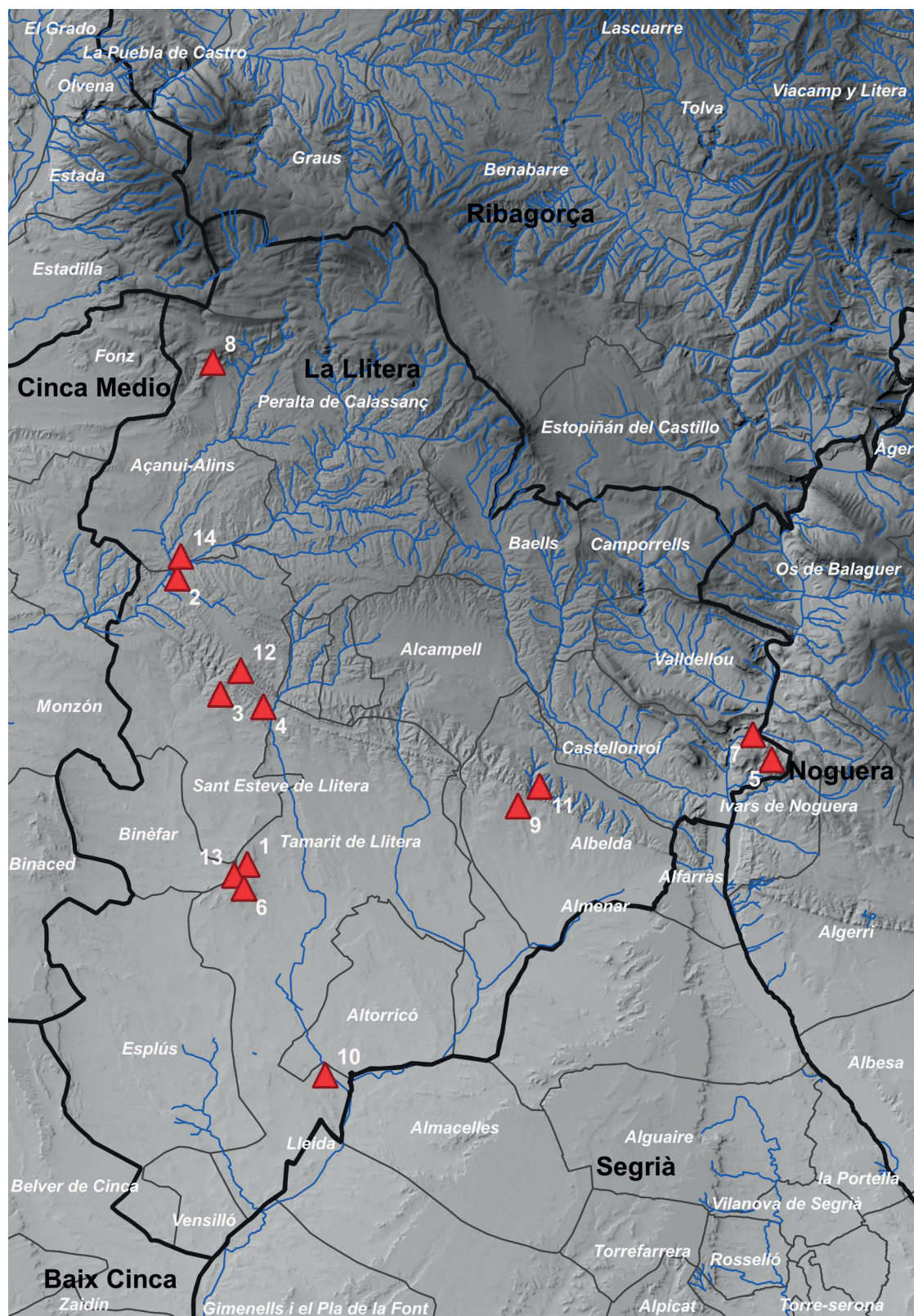

Figura 1: 1: Camí d'Algaió, 2: Sosa II, 3: Les Forques, 4: Olriols, 5: Serra de Monderes, 6: Regal de Pidola, 7: Pantà de Santa Anna, 8: Cova del Moro d'Alins, 9: Les Corques, 10: Vallbona, 11: Coma del Bep II, 12: Las Forcas, 13: Sauvella / Torre Piniés, 14: El Turmo